

Аннотація: стаття посвячена дослідженню поняття і складу збитків в громадянському праві України. Визначено сутність поняття «збитки» з юридичної та економічної точок зору, наведено відміння між поняттями «збитки» і «ущерб», проаналізовано склад збитків за громадянським та господарським законодавством України. Предложено зміни в Громадянський кодекс України шляхом уточнення поняття «збитки» і удосконалення складу збитків.

Ключові слова: збиток, збитки, відшкодування збитків, реальні збитки, упущена вигода

Abstract: the article is devoted to the study of the concept and composition of damages in civil law of Ukraine. The essence of the concept of «losses» from the legal and economic point of view is determined, the difference between the terms «losses» and «damage» is shown, the composition of damages under civil and economic legislation of Ukraine is analyzed. It is recommended to amend the Civil Code of Ukraine by clarifying the notion of «losses» and improving the existing composition of damages.

Key words: damage, losses, damages, real losses, lost profits

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Подколзін І. В. Збитки та їх відшкодування в договірному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2009. 22 с.
2. Крисань Т. Є. Збитки як категорія цивільного права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. 21 с.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44, ст.356.
4. Красніков Д. А. Еволюція поняття «збитки» та регулювання їх відшкодувань в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Кіровоград, 2012. Вип. 22, Ч. II. С. 1–5.
5. Баранова Л. М. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав. Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. С. 1–21.
6. Гринько (Русу) С. Д., Заверуха С. В. Шкода і збитки як умови цивільно-правової відповідальності: порівняльно-правовий аналіз. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2012. № 4. С. 101–109.
7. Луцький А. І. Особливості класифікації шкоди та збитків за цивільним законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2015. Вип. 1(7). С. 20–23.
8. Янчук А. В. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав та інтересів : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2011. 22 с.
9. Єсіпова Л. О. Цивільно-правова сутність понять збитки та шкода. *Часопис цивілістики*. Одеса, 2015. Вип. 18. С. 33–36.
10. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22, ст.144.
11. Новошицька В. І. Відшкодування збитків у сфері господарювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Вінниця, 2017. 22 с.

УДК 340.132.83:342.9

МЕЖІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ

О. А. Жердєв, Т. В. Михайліна

Анотація. Визначено поняття та проаналізовано призначення адміністративного розсуду. Досліджено підходи до визначення меж адміністративного розсуду. Зазначено необхідність обмеження адміністративного розсуду як складового елемента принципу верховенства права.

Ключові слова: адміністративний розсуд, межі застосування, орган публічної влади, верховенство права.

Конституція України в ч. 2 ст. 19 визначає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1].

Однак, зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій, а також глобалізаційні процеси та темпи розвитку суспільно-політичних явищ, доволі часто невідкладного розв'язання потребують проблеми, що виходять за межі формальних

повноважень органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. Опрацювання таких проблем і оперативне прийняття рішень органом публічної влади на основі і в межах його повноважень є вкрай необхідним. З огляду на це, логічним є розширення спектру правовідносин, які допускають застосування адміністративного розсуду органами публічної влади.

Зважаючи на те, що Україна є правовою, демократичною державою, права людини сьогодні є універсальним критерієм оцінки функціонування органів публічної влади. А тому обмеження сваволі органів публічної влади щодо прав людини при застосуванні адміністративного розсуду під час реалізації власних повноважень, шляхом встановлення меж такого розсуду, є чи не найсуттєвішим елементом принципу верховенства права і потребує чіткого визначення.

Дослідженням та аналізом меж адміністративного розсуду у своїх роботах займались В. М. Венгер, М. О. Стефанчук, Я. Грель, Л. В. Аллахвердова, Т. М. Фуфалько, М. Б. Рісний, Д. Б. Абушенко, Ю. В. Старих, Ф. В. Веніславський тощо. Роботи зазначених та інших вчених здебільшого стосуються адміністративного розсуду суб'єктів владних повноважень, однак питання меж авторами досліджено опосередковано. Тому виникає необхідність аналізу меж адміністративного розсуду, зважаючи на їх очевидне науково-практичне значення.

У радянській науці адміністративного права майже не використовувалося поняття адміністративного розсуду. Мова переважно йшла про підзаконну діяльність органів управління і посадових осіб та укріплення законності. На сьогоднішній день органи публічної влади дуже часто наділені дискреційними повноваженнями, а отже, застосовують у своїй діяльності адміністративний розсуд. Проте чіткого визначення даного поняття наразі не існує, внаслідок чого відсутнє чітке узгоджене розуміння його сутності, що, в свою чергу, ускладнює встановлення меж адміністративного розсуду.

Н. А. Бааджи визначає адміністративний розсуд як дозволену законом інтелектуально-вольову діяльність компетентного суб'єкту, змістом якої є здійснення вибору одного з декількох варіантів рішення, встановленого правовою нормою для забезпечення законності, справедливості, доцільності та ефективності адміністративного регулювання з метою ухвалення оптимального рішення у справі, максимально повно забезпечуючи досягнення встановлених правом цілей [2, с. 141].

О. Семеній розкриває адміністративний розсуд як владу суб'єктів публічної адміністрації здійснювати аналітичну, інтелектуальну, творчу діяльність у межах і способами, установлені законодавством, через оцінювання фактичних обставин справи на виконання законної мети з дотриманням принципів верховенства права, справедливості, розсудливості, оперативності, з подальшим вибором оптимального рішення в конкретній адміністративній справі [3, с. 137].

Можна підсумувати, що на думку вищезгаданих науковців, адміністративний розсуд (свобода) є вибір між двома або декількома варіантами можливої поведінки у реалізації власних повноважень, які не виходять за межі законодавчої визначеності.

Для з'ясування сутності і формування єдиного поняття адміністративного розсуду необхідно виокремити ознаки, які наповнюють його зміст. Так, адміністративний розсуд є владою суб'єктів публічної адміністрації приймати рішення, здійснювати діяльність (бездіяльність). Він реалізовується відповідним колом осіб, яких уповноважено на це законодавством. Обсяг компетенції таких суб'єктів обмежений рамками закону. Важливою ознакою адміністративного розсуду є те, що цей процес є інтелектуальною, аналітичною, творчою діяльністю, оскільки посадова особа, приймаючи рішення в конкретному випадку, повсякчас здійснює розумовий аналіз зовнішніх обставин і творчий пошук найбільш оптимального варіанта для врегулювання певної ситуації шляхом вибору одного з наявних альтернативних варіантів рішення, що запропоновано законодавством.

Також характерною властивістю розсуду є свобода вибору та гнучкість під час прийняття рішень, що відбувається через оцінювання фактичних обставин справи та врахування загальних і публічних інтересів.

Окрім того, для прийняття найбільш оптимального рішення та здійснення найефективнішої діяльності суб'єкт публічної адміністрації спирається на правові й позаправові загальносоціальні фактори розсуду. Позаправовими факторами, які впливають на застосування розсуду, є мораль (моральні правила), рівень правосвідомості суб'єкта правозастосування, публічний інтерес, громадська (суспільна) думка, фактичні обставини, економічні цінності тощо [4, с. 159, 161].

Слід звернути увагу на те, що адміністративний розсуд обумовлюється дотриманням основоположних засад демократичного характеру, а саме принципів законності, справедливості, доцільності, розумності, обґрунтованості та пропорційності.

Ще однією, не менш важливою, ознакою адміністративного розсуду є його відповідність належній меті, задля якої здійснюється таке застосування розсуду, а також розумний строк його здійснення з огляду на фактичні обставини справи.

Таким чином, можна надати таку дефініцію адміністративного розсуду: це діяльність уповноваженого законом суб'єкта щодо використання можливого варіанта поведінки, шляхом здійснення аналітичної, інтелектуальної і творчої діяльності, у межах і у спосіб визначений законом, через оцінювання фактичних обставин справи задля виконання законної мети з дотриманням принципів верховенства права, справедливості, розсудливості, оперативності, з подальшим вибором оптимального рішення в конкретній ситуації.

Існування інституту адміністративного розсуду у діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування зумовлює цілий ряд причин. Першопричиною, яка викликає практичну необхідність даного інституту, є динаміка розвитку та значне ускладнення суспільних відносин, які потребують правової регуляції і як наслідок – поява не індивідуально-конкретизованих, а абстрактних правил поведінки. Змістовне наповнення їх відбувається у процесі застосування адміністративним органом норми права. Іншою причиною, що спонукає до існування інституту адміністративного розсуду, виступає безпосередньо методика управлінської діяльності, яка постійно перебуває в динаміці. Серед причин наявності досліджуваного інституту є й велика кількість НПА, які за своєю суттю впливають на такий самий предмет регулювання. Іноді такий вплив проявляється у суперечності та протиріччі норм правових актів, які мають однакову правову силу і діють нарівні. В такому разі, єдиним виходом з правового казусу є застосування адміністративного розсуду, доки проблема не буде усунута законотворчим органом, адже ефективність управлінської діяльності, за певних ситуацій, визначається її оперативністю. Не менш значною причиною є велика кількість оціночних категорій, таких як: доцільність, необхідність, поважні причини, суспільні потреби тощо, що веде до прямої необхідності застосування власного (адміністративного) розсуду.

Крім вищезазначених причин, які обумовлюють існування і призначення адміністративного розсуду, варто додати, що досліджуваний інститут дозволяє:

- визначити недоліки в роботі системи управління;
- усунути негативні причини виникнення адміністративного розсуду в діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- забезпечити роботу апарату управління відповідно до принципів оперативності та ефективності її реалізації.

Однак, виходячи з аналізу чинного законодавства існує багато недоліків і проблем, пов'язаних із тим, що межі застосування адміністративного розсуду органами, яким надано дискреційні повноваження, встановлені не чітко або відсутні взагалі.

Типовим прикладом невизначеності меж такого розсуду є визначення термінів оренди земельних ділянок. Відповідно до ст. 93 Земельного кодексу України право оренди земельної ділянки – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності. За цією ж статтею строк оренди земельної ділянки не може перевищувати 50 років [5]. Тобто, законодавець наділив органи, уповноважені вирішувати питання передачі земельних ділянок в оренду, адміністративним розсудом, не визначаючи при цьому

критеріїв оцінки тих або інших випадків відносно визначення термінів оренди. І такі недоліки в українському законодавстві, на жаль, непоодинокі.

Також на практиці часто постає питання про право на подальше користування земельними ділянками суб'єктами господарювання, які побудували на орендованих земельних ділянках капітальні будівлі та споруди. Це питання виникає тоді, коли органи місцевого самоврядування, уповноважені розпоряджатися землями комунальної власності, укладають договори оренди земельних ділянок для будівництва капітальних будівель і споруд на короткий термін – два, три роки. У таких випадках після закінчення терміну оренди орендар стикається з юридичною проблемою подовження (переукладення) договору оренди на новий строк. Процедура надання земельної ділянки в оренду повторюється знову, як і вперше, а, крім того, взагалі подальша «доля» орендаря з його власністю на будівлю знаходиться в руках орендодавця, який може відмовити орендареві в подовженні дії договору. З цього приводу слід зазначити, що земельне законодавство не передбачає права на користування земельною ділянкою після закінчення терміну договору оренди у разі розташування на цій ділянці споруд, що належать орендареві (незалежно від їх призначення). Вказане свідчить про те, що на законодавчому рівні це питання віднесено до дискреційних повноважень органів, уповноважених надавати земельні ділянки в користування (власність), шляхом застосування адміністративного розсуду.

Ще одним випадком відсутності визначення меж адміністративного розсуду в Земельному кодексі України є приписи ст. 120, яка передбачає перехід права на земельну ділянку під час переходу права на будівлю та споруду. Недосконала правова конструкція цієї статті унеможливорює чітке визначення наявності права у власника нерухомості й одночасно обов'язку власника землі на отримання (передачу) земельної ділянки, на якій нерухомість побудована, у власність або користування. Надання органам місцевого самоврядування права на суб'єктивний підхід до вирішення цього питання на практиці породжує зловживання правом і обмежує власника нерухомості у можливості отримання земельної ділянки у користування або власність.

Виходячи з цього, особливо важливим стає питання меж застосування розсуду суб'єктом владних повноважень. Адже суть закріпленого Конституцією спеціально-дозвільного принципу, на якому ґрунтується діяльність органів публічної влади, якраз передбачає встановлення чітких та однозначних правил і процедур.

Як зазначає Ф. Веніславський: «суттєво обмежуючи поведінку суб'єктів владних повноважень, фактично встановлюються правові межі державно-владної діяльності в цілому, чим охороняє людину, інститути громадянського суспільства та й усе суспільство від необґрунтованого втручання у сферу їх свободи з боку держави та її органів» [6, с.61]. Погоджуючись з цією думкою, зауважимо, що саме обмеження адміністративного розсуду є способом встановлення його меж.

Наприклад, Європейський суд, перш ніж здійснювати судочинство, неодноразово аналізує наявність, межі, спосіб і законність застосування адміністративного розсуду національними органами, їх посадовцями. У більшості випадків він вирішує справи із застосуванням аналізу меж такого розсуду, його відповідності принципу верховенства права. З практики Європейського суду, зокрема справи «Волохи проти України» (Заява № 23543/02) витікає наступне: в національному праві має бути передбачено засіб правового захисту від довільних втручань органів державної влади в права, гарантовані Конвенцією. Будь-яка законна підстава для застосування адміністративного розсуду може створити юридичну невизначеність, що є несумісною з принципом верховенства права без чіткого визначення обставин, за яких компетентні органи здійснюють такий розсуд, або, навіть, спотворити саму суть права. Отже, законом повинно з достатньою чіткістю бути визначено межі та порядок здійснення розсуду, з урахуванням легітимної мети певного заходу, аби забезпечити особі адекватний захист від довільного втручання в здійснення її діяльності. Конкретна норма закону повинна містити досить чіткі положення про рамки і характер здійснення відповідних дискреційних повноважень, наданих органам державної влади. У

разі, якщо закон не має достатньої чіткості, повинен спрацьовувати принцип верховенства права [7].

Л. Аллахвердова, цитуючи дослідження А. Барака, наводить як приклад шість основних обмежень розсуду органів публічної влади: «1) зона розумності; 2) фундаментальні проблеми в нормативній системі; 3) фундаментальні проблеми в інституціональній системі; 4) взаємовідносини між інституціональними системами; 5) правозастосовна політика та моделі правозастосування; 6) подолання прецеденту» [8, с. 36]. Запропонована модель є доволі комплексною та охоплює засади управління загалом, а також ключові принципи адміністративного права та процесу. Проте видається доцільним додатково звернути увагу на критерій поваги до прав людини щонайменше в аспекті надання адміністративних послуг фізичним особам або ж крізь призму принципу пропорційності обмеження прав та свобод.

Т. Фуфалько, аналізуючи механізми обмеження адміністративного розсуду, акцентує увагу на статусі, ролі та значенні самих інститутів публічної влади. Зокрема, автор пропонує виділення двох основних сфер: визначення змісту та обсягу розсуду (матеріальна), встановлення процедурних меж (процесуальна сфера обмеження). Розкриваючи систему відповідних інструментів, Т. Фуфалько вважає, що дискреційні повноваження, а в свою чергу, і розсуд органів публічної влади обмежуються «ієрархією органів влади, чітким визначенням компетенції, системою стримувань і противаг між гілками влади тощо» [9, с. 57]. Органи публічної влади, з цього погляду, повинні функціонувати в ефективній системі взаємодоповнення та взаємоконтролю, коли повноваження одного органу чи посадової особи будуть критерієм оцінки належного застосування повноважень іншим органом чи посадовою особою. За такого підходу втрачається динамічний елемент розвитку суспільних відносин та необхідності органів публічного управління і їх посадових осіб оперативно реагувати на виклики в кожній конкретній ситуації.

Сучасні політико-правові реалії спонукають окремих авторів аналізувати питання обмеження адміністративного розсуду навіть крізь призму формування і реалізації державної антикорупційної політики. Так, Л. Белкін досить детально розглядає «корупціогенний потенціал адміністративного розсуду», що, на його думку, має у своїй основі «етатистську» ідеологію конкретних адміністративних процедур та адміністративного акта [10, с. 95]. З точки зору антикорупційної експертизи, такі дослідження, напевно, можуть бути корисними для планування та реалізації заходів запобігання та протидії корупції, проте для більш глибокого аналізу підґрунтя адміністративної дискреції та її реалізації цей підхід видається надто формалізованим та абстрактним, адже дає можливість сприймати інструменти обмеження розсуду органів публічної влади виключно в площині загального нормативно-правового регулювання.

З нашої точки зору, для встановлення меж адміністративного розсуду, найбільш доцільним є застосування міжнародних стандартів обмеження дискреційних повноважень. Вони досить чітко та лаконічно сформульовані в Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2. Так, адміністративний орган влади, приймаючи конкретне рішення, має прагнути досягнення мети, задля якої його наділено відповідними повноваженнями; дотримуватися принципу об'єктивності й безсторонності, враховуючи лише ті фактори, які мають відношення до цієї конкретної справи; дотримуватися принципу рівності перед законом, не допускати несправедливої дискримінації; забезпечувати належну рівновагу (пропорційність) між метою рішення та його негативними наслідками для прав, свобод чи інтересів осіб; приймати рішення в межах розумного строку з урахуванням характеру справи; послідовно та узгоджено застосовувати загальні адміністративні приписи, враховуючи конкретні обставини кожної справи [11].

Слід зауважити, що більшість із зазначених у цих Рекомендаціях вимог досить ефективно імплементовані до національного законодавства України. Однак, здебільшого

вони сформульовані в законах України також у рекомендаційному характері та наповнені оціночними поняттями.

На даний момент чи не найефективнішим нормативно-правовим інструментом обмеження адміністративного розсуду при прийнятті рішень є положення частини другої статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України. Ця норма закріплює повноваження адміністративних судів перевіряти рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень на предмет того, чи прийняті (вчинені) вони з дотриманням принципів добросовісності, неупередженості, розсудливості тощо [12]. Проте цей інструмент, по-перше, стосується всіх діянь органів публічної влади і тільки частково застосовується до адміністративного розсуду, не визначаючи його специфіки; по-друге, може бути використаним виключно ретроспективно, тобто під час оскарження в судовому порядку адміністративного акта.

Таким чином, функціонування органів публічної влади та реалізація ними адміністративного розсуду має бути предметом досить жорсткого нормативного регулювання та внутрішньо-адміністративного контролю. Разом з тим, динамічний розвиток суспільних відносин, глобалізаційні процеси та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій ставлять нові завдання щодо напрацювання та імплементації правових механізмів обмеження адміністративної дискреції. Такі правові механізми мають базуватись на вимогах принципу верховенства права, ключовою серед яких у цій сфері є повага до прав та свобод людини та міжнародних стандартів обмеження дискреційних повноважень.

Разом з тим, зауважимо, що міжнародні стандарти обмеження дискреційних повноважень, а тим самим розсуду суб'єктів владних повноважень можна розширити за рахунок додаткових процедурних гарантій, що мають на меті забезпечення не тільки ефективного правозастосування та формулювання суті остаточного рішення в конкретній справі, а й дотримання належних стандартів у процесі прийняття такого рішення. Ідеться про принципи прозорості та відкритості в діяльності органів публічної влади. Серед нещодавно прийнятих відповідних нормативно-правових актів, в цьому контексті, чи не найважливіше місце посідають питання регулювання електронного урядування, доступу до адміністративних послуг за допомогою інформаційних технологій тощо.

Анотація. Определено понятие и проанализировано предназначение административного усмотрения. Исследованы подходы к определению границ административного усмотрения. Указана необходимость ограничения административного усмотрения как составляющий элемент принципа верховенства права.

Ключевые слова: административное усмотрение, границы применения, орган публичной власти, верховенство права.

Abstract. The concept was defined and appointment of administrative discretion was analyzed. The approaches to determining the limits of administrative discretion was investigated. The necessity of limiting administrative discretion as an integral component of the rule of law was indicated.

Key words: administrative discretion, limits of application, public authority, rule of law

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР. ВВРУ. 1996. № 30. Ст.141.
2. Бааджи Н. А. Гарантії законності застосування адміністративного розсуду в діяльності органів публічної адміністрації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 140–143.
3. Семеній О. Ознаки адміністративного розсуду в діяльності суб'єктів публічної адміністрації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С.136–139
4. Головін А. П. Вплив адміністративного розсуду на формування девіантних установок працівника міліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2012. № 4. С. 154–162.
5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р., № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. – 2002. № 3–4. Ст. 27.
6. Веніславський Ф. Спеціально-дозвільний принцип у конституційно-правовому регулюванні. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 2. С. 57–67.
7. Справа Європейського суду з прав людини «Волохи проти України» (Заява №23543/02). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138.

8. Аллахвердова Л. В. Обмеження дискреційних повноважень як вимога верховенства права / Л.В. Аллахвердова // Наукові записки НаУКМА. 2015. № 2. С. 34–36
9. Фуфалько Т. М. Обмеження дискреційних повноважень як складова принципу пропорційності. *Вісник Харківського національного ун-ту внутрішніх справ.* – 2012. – № 1. – С. 52–59.
10. Белкін Л. М. Дискреційні повноваження органів влади як чинник корупції. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).* 2011. № 24. С. 91–100.
11. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R (80) 2 від 11 березня 1980 року стосовно здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами. URL: www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/doporuceni-vyboru-ministru-rady-evropy-80-2-a-rezoluci-vyboru-ministru-rady-evropy-77-31/@download/attachment1.
12. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р., № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. №35–36, № 37. Ст. 446.

УДК 94(477.72)

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ ТА БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ДІТЕЙ НА ПОДІЛЛІ НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ (1920-ті – початок 1930-х років)

Зозуля Єлизавета (м. Вінниця)

Анотація. У статті досліджуються та аналізуються матеріали двох вінницьких газет – «Робітничка газета» та «Червоний край», які дають змогу дослідити повсякденне життя безпритульних дітей Поділля та проаналізувати дії місцевої влади щодо подолання цієї проблеми.

Ключові слова: дитяча безпритульність, газети, Поділля.

У якості джерел для дослідження проблем безпритульності та бездоглядності дітей на Поділлі можна залучити періодичні видання. З цією метою нами було проаналізовано матеріали двох вінницьких газет – «Червоний край» (1924) та «Робітничка газета» (1928, 1929, 1930 рр.). Звичайно, радянська преса 1920-х рр. сповнена ідеологічних штампів та кліше. Цей факт треба враховувати при використанні цього виду джерела для дослідження означеної проблеми. І в той же час, матеріали преси у поєднанні з іншими видами історичних джерел дозволяють скласти більш повну картину про повсякденне життя безпритульних Поділля, про умови їхнього перебування у дитколоніях та інтернатах, про заходи, до яких вдавалась губерньська влада з метою допомогти цим дітям.

За змістом інформацію можна поділити на кілька груп: висвітлення діяльності комісій та товариств, які допомагали безпритульним дітям; інформаційні матеріали про умови життя дітей у спеціальних виховних закладах; проблеми підлітків-випускників цих закладів; оголошення.

Найбільше статей та нотаток присвячено збору коштів допомоги дітям, а також висвітлення діяльності комісій, які займались організацією допомоги дітям. На Поділлі комісія під назвою «Губдопомогдітям» була організована у вересні 1923 р., про що повідомила газета «Червоний край». Комісія збрала 117 374 крб, які були витрачені на утримання ясел та дитячих майданів, 4 дитколоній, дотації дитячим будинкам, санаторіям тощо [1].

Слід також відзначити діяльність осередків товариства «Друзі дітей». Ці осередки організовувались на підприємствах та установах, по селах, інколи навіть при військових частинах. У Подільській губернії нараховувалось 16 439 членів, причому у сільській місцевості – 11 461 (або майже 70 % від загальної чисельності). Всі осередки «Друзів дітей» були прикріплені до дитячих будинків, яким вони надавали матеріальну допомогу. Наприклад, всіма осередками товариства, що діяли на Поділлі, було зібрано 28 000 крб [2].